

## บทที่ 5

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “ประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี” สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

#### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาความเชื่อของแต่ละประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี

#### สรุปผลการวิจัย

1. ประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี มีทั้งหมด 8 ประเพณี ได้แก่ ประเพณีตรุษจีน ประเพณีงวนเซียวโจ้ย ประเพณีเซ็งเม้ง ประเพณีกินขนมบัวจ่าง ประเพณีสารทจีน ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินเจ และประเพณีไหว้ขนมอ
2. ความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี มี 5 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่เป็นมงคล
3. ขั้นตอนการปฏิบัติของประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนประเพณี และขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี

## อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาและรวบรวมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่าประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีตรุษจีน ประเพณีง่วนเซียวโจ้ย ประเพณีเซ็งเม็ง ประเพณีกินขนมบ๊ะจ่าง ประเพณีสารทจีน ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินเจ และประเพณีไหว้ขนมอี๋ ทั้งหมด 8 ประเพณี การที่เป็นเช่นนี้น่าจะมีเหตุผลสำคัญหลายประการ ได้แก่

ประการแรก ชาวจีนเป็นกลุ่มชนชาติหนึ่งที่รักษาและยึดถือวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง และชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้นำประเพณีของตนเข้ามาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ฟริน่า บลูมฟิลด์ (2533) ที่กล่าวว่า “ชาวจีนจะนำเอาอุปนิสัยประเพณีของตนไปด้วยไม่ว่าจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม โดยที่พยายามจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนน้อยบ้างมากบ้างตามสภาพ”

ประการที่สอง ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนมีความแตกต่างกับประเพณีของชาวจีนที่อยู่ในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ เนื่องจากประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์เป็นคนที่กำหนดเอง ประเพณีจึงมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เกิดใหม่บ้าง เช่น ประเพณีกินเจเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่ของชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย เป็นประเพณีเฉพาะของชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวจีนที่ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่จะไม่มีประเพณีกินเจ ซึ่งสอดคล้องกับวิรัตน์ แก้วแทน (2537) ที่กล่าวว่า “มีการสันนิษฐานว่าประเพณีกินเจเกิดขึ้นครั้งแรกประมาณ 120 ปีที่ผ่านมา หลังจากที่ชาวฮกเกี้ยนกลุ่มหนึ่งได้อพยพเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านท่าจีน อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ชาวจีนกลุ่มดังกล่าวได้รวมกันจัดงานกินเจขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดปอนด์หรือวัดประสิทธิชัยในปัจจุบัน โดยกำหนดเอาวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ทางจันทรคติของจีน หลังจากนั้นมาทุกปี เมื่อถึงวันดังกล่าวจะมีการจัดงานกินเจตลอดมา จนเป็นประเพณีสืบต่อมาทุกวันนี้” และยังสอดคล้องกับภารดี มหาจันทร์ (2553) ที่กล่าวว่า “ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดชลบุรี จะเป็นคนจีนที่มาจากมณฑลทางใต้ของประเทศจีน สำหรับประเพณีที่ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาในประเทศไทย อาจมีความแตกต่างกันไปบ้างจากชาวจีนที่อยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือชุมชนจีนที่อพยพไปในประเทศต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติอยู่ เพราะประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ประเพณีจึงมีเกิดใหม่บ้าง เปลี่ยนแปลงบ้าง เจริญขึ้นหรือว่าสูญหายไปตามเงื่อนไขของเวลาและสิ่งแวดล้อม”

ประการที่สาม ชาวจีนมีความเคร่งครัดในการยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน และให้ความสำคัญกับทุกประเพณีในรอบปี เช่น ประเพณีตรุษจีน

เซ็งเม้ง เป็นต้น ประเพณีต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะถูกจัดขึ้นแทบทุกพื้นที่ในประเทศไทยที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ซึ่งรวมทั้งชุมชน “ตลาดหนองมน” ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นสนามในการวิจัยด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับนายเต็กกิม แซ่ไคว้ว (สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2554) ที่กล่าวว่า แม้ว่าคนจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งครั้งแรกที่ตลาดหนองมนมีจำนวนไม่มาก แต่ต่อมาชาวจีนได้ขยายตัวเข้าไปตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในบริเวณตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี มีการดำเนินชีวิตและยึดถือปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษอย่างเคร่งครัด คือ ประเพณีตรุษจีน ง่วนเซียวโจ้ย เซ็งเม้ง กินขนมบ๊ะจ่าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ กินเจ ไหว้ขนมอี๋

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีทั้ง 8 ประเพณีหลายความเชื่อด้วยกัน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมงคล และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่เป็นมงคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า ซึ่งเทพเจ้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถช่วยมนุษย์แก้ปัญหาทุกอย่างได้เสมอ และสามารถปกป้องมนุษย์ได้ด้วย ชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้องมีการเซ่นไหว้บูชาเทพเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับจารูธรรม ธรรมวัตร (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า “มนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อประสบถึงความพิบัติ เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านั้นเกินความสามารถที่มนุษย์ธรรมดาจะแก้ไขได้ จึงเกิดความคิดขึ้นว่าน่าจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจจะเป็นเทพเจ้า ดังนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น มนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น โดยเชื่อว่าถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์นั้นพึงพอใจก็จะช่วยให้ปลอดภัย และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูทดแทนด้วยการเซ่นสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ”

ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนั้น อาจเป็นเพราะว่าความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณเป็นความเชื่อที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษของชาวจีน ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าวิญญาณจะอยู่ในโลกมนุษย์ตลอดไป และมีความสำคัญต่อชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างมาก สอดคล้องกับเรน จิหยวน (2551) ที่กล่าวว่า “ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษชาวจีนที่อพยพเข้ามาในเมืองไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษมีความสำคัญมากเพียงใด ถึงเข้าไปอยู่ในต่างประเทศแล้วยังไม่ได้สูญหายไป” และยังสอดคล้องกับพรณี ฉัตรพลรัตน์ (2529) ที่กล่าวว่า “การเคารพบรรพบุรุษ ชาวจีนเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนมีความสำคัญในการให้ความคุ้มครองและให้ความสุขร่มเย็น จึงต้องจงรักภักดี” ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณทั่วไปที่ไม่ใช่วิญญาณบรรพบุรุษนั้น ชาวจีนเชื่อว่าวิญญาณมีอยู่

ทุกหนทุกแห่ง และมีอิทธิพลต่อทุก ๆ สิ่ง เพราะฉะนั้นต้องมีการเช่นไหว้เพื่อให้มีสิ่งดี ๆ เข้ามาในชีวิตของตน ซึ่งสอดคล้องกับชะลอ บุญช่วย (2532) ที่กล่าวว่า “ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนจะปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่าวิญญาณมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และวิญญาณมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงต้องเช่นไหว้เพื่อให้ได้รับตอบแทนแต่สิ่งที่ดีและได้รับการคุ้มครอง”

ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร อาจเป็นเพราะว่าอาหารมีความสำคัญในเรื่องของความเป็นสิริมงคล ดังนั้นอาหารคาว อาหารหวาน และผลไม้ ซึ่งเป็นของเช่นไหว้ที่ขาดไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นประเพณีใด จะต้องเป็นอาหารที่มีความหมายดี เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าการนำอาหารที่มีความหมายดีมาใช้ในการเช่นไหว้นั้นจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลกลับมาสู่ตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับพรพรรณ จันทโรนานนท์ (2537) ที่กล่าวว่า “การจัดอาหารคาว อาหารหวาน และผลไม้ สำหรับการเช่นไหว้ตามคติความเชื่อ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งยังคงยึดมั่นต่อสิ่งที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ความเชื่อดังกล่าวเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมชาวไทยเชื้อสายจีน อาจกล่าวได้ว่าอาหารที่นำมาเช่นไหว้นั้นต้องมีองค์ประกอบคือ มีชื่อที่ดี มีลักษณะที่ดี มีสีที่ดี สิ่งเหล่านี้ชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าจะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ตนเองและครอบครัว”

ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมงคล เป็นความเชื่อที่ชาวไทยเชื้อสายจีนยึดถือมาโดยตลอด อาจเป็นเพราะว่าคนไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ดังนั้นเมื่อชาวไทยเชื้อสายจีนจะกระทำการสิ่งใด มักจะเลือกกระทำในฤกษ์ยามที่ดีที่เหมาะสม จึงต้องมีการปรึกษากับผู้มีความรู้เกี่ยวกับฤกษ์ยามก่อนทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับทิษฎฐยา โภชนา (2548) ที่กล่าวว่า “เมื่อถึงวันชิวอิกของประเพณีตรุษจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนจะต้องประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ที่จะเสด็จลงมาบนโลก ในแต่ละปีเทพเจ้าแต่ละองค์จะเสด็จลงมาในช่วงเวลาไม่ตรงกัน ทิศทางต่าง ๆ ก็ไม่แน่นอน ต้องอาศัยการดูฤกษ์ยามจากผู้รู้ หากผู้ประกอบพิธีกรรมไม่ดูฤกษ์ยามให้แม่นยำ อาจจะเป็นการกราบไหว้สิ่งชั่วร้ายแทน ซึ่งหมายถึงการนำความอัปมงคลมาสู่ตนเองและครอบครัว”

ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่เป็นมงคล เป็นความเชื่อที่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อคนเรามีความเชื่ออย่างหนึ่งย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองต่อความเชื่อนั้น คติความเชื่อของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น พฤติกรรมเหล่านี้อาจจะเห็นได้จากข้อห้ามข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งคนเราเชื่อว่าบางสิ่งบางอย่างถ้าหากทำไปจะมีสิ่งที่ไม่เป็นมงคลเกิดขึ้น เช่น ไม่ควรกวาดพื้นในช่วงประเพณีตรุษจีน เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าถ้ากวาดพื้นในช่วงเวลานั้นจะถือว่าเป็นการกวาดสิ่งดี ๆ ออกไปจากบ้าน และกวาดสิ่งชั่วร้ายเข้ามาที่บ้าน สอดคล้องกับเฉลิมรัฐ ขนอม

(2544) ที่กล่าวว่า “ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์มาก เมื่อมนุษย์มีความเชื่อก็จะปฏิบัติเพื่อตอบสนองต่อความเชื่อนั้น ๆ พฤติกรรมเหล่านี้อาจสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้ามข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม”

3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี ทั้ง 8 ประเพณี พบว่า มีขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละประเพณี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนประเพณี เป็นขั้นเตรียมการในด้านอาหารสิ่งของเครื่องใช้ การตกแต่งบ้านเรือนและจัดสถานที่ต่าง ๆ ในการประกอบพิธี และขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี เป็นการประกอบพิธีเช่นไหว้ต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ก่อนถึงวันประเพณีต้องมีการจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ต่าง ๆ ในวันประเพณี และพอถึงวันประเพณี ชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าการจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ต่าง ๆ จะช่วยทำให้ชีวิตของตนมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎา โภชนา (2548) ที่กล่าวว่า “แต่ละประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนจะมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันประเพณี คือ การจัดเตรียมของเช่นไหว้และสถานที่ต่าง ๆ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันประเพณี คือ การประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ต่าง ๆ”

ผลจากการศึกษาทั้งหมด สรุปได้ว่า ประเพณีในรอบปีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่มีทั้งหมด 8 ประเพณี ซึ่งเหมือนกับชาวจีนที่ประเทศจีนได้ปฏิบัติอยู่ ยกเว้นประเพณีกินเจที่เป็นประเพณีเกิดขึ้นใหม่ของชาวไทยเชื้อสายจีน ส่วนความเชื่อและขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละประเพณี ชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษที่มาจากประเทศจีน จึงมีความเหมือนกับชาวจีนที่ประเทศจีนปฏิบัติอยู่

### ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

#### 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสนใจและพัฒนาประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อสร้างความสามัคคีการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนในวัฒนธรรมอื่น ๆ

1.2 ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาประเพณีของกลุ่มชนต่าง ๆ ในท้องถิ่น และให้มีการนำเอาประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในท้องถิ่นนั้นมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มี

คุณค่าของท้องถิ่นด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นการเปรียบเทียบกับประเพณีในประเทศจีน เพื่อให้เข้าใจความแตกต่าง ความเหมือน และความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีที่เปรียบเทียบกันนั้น

2.2 ควรมีการศึกษาประเพณีของชนกลุ่มอื่น ๆ เช่น ชาวมุสลิม เพื่อให้เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างในด้านขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อ

มหาวิทยาลัยบูรพา  
Burapha University